

TEKST OG FOTO: **ANDERS BECH**, SKRIBENT OG FOREDRAGSHOLDER

FOTO: GAP PHOTOS/LEIGH CLAPP

SÆDSKIFTE OG ÆSTETIK I KØKKENHAVEN

Dekorativ sundhed. Lad afgrøderne rotere mellem voksepladser år for år – og gør det lidt kønt og kreativt.

RISIKOEN FOR plantesygdomme er stor, når en afgrøde dyrkes samme sted i haven år efter år. Kålbrok, kartoffelål og kartoffelbrok er sygdomme, der er meget svære at komme af med igen, når de først er i jorden. Risikoen kan nedsættes ved et konsekvent sædskifte, hvor de forskellige afgrøder roterer rundt til nye voksepladser i haven hvert år.

Ud over at forebygge sygdomme giver sædskiftet også en bedre udnyttelse af næringsstofferne, og ved at tænke lidt kreativt kan du samtidig lægge lidt æstetik ind i køkkenhaven.

Skab mangfoldighed

I sædskiftet dyrkes afgrøder fra samme familie ofte side om side, men du bør også skabe mangfoldighed. Dels fordi visse forskellige planter styrker hinanden ved at vokse side om side, og dels fordi en blandingskultur ofte er smukkere end en monokultur. Mangfoldighed opnås fx med mellemrækker eller kantblomster.

Dekorative indslag skabes i og med valget af sorter og med blomster, krydderurter og grøngødning tænkt ind i sædskiftet.

Kartofler og kål: mindst fire års pause

Sædskiftet kan være seks-årigt, fire-årigt eller noget helt tredje. Vigtigst er det, at der går mindst fire år imellem, at der vokser kartofler og kål i det samme bed. Og så er det godt at veksle mellem rodfrugter og bladgrøntsager samt tænke på de forskellige afgrøders næringsbehov.

Sædskiftet skal styres strengt, men ellers handler det om at tænke mangfoldighed ind i de enkelte bede og forskønne dem med smukke blomster og urter. Når du har fundet din ideelle blanding af nytte og skønhed, kan du lade dette mix følge sædskiftet fra bed til bed.

>>

KØKKEN-HAVE MED SEKS-ÅRIGT SÆDSKIFTE

Bønnebed med kant af pralbønner.

PÅ TEGNINGEN er køkkenhaven delt op i syv lige store bede, der har forskellige former. Til højre for køkkenhaven står et espalier eller en hæk af bærbuske.

I det øverste bed står de flerårige køkkenurter såsom rabarber, asparges og artiskok. Her er også plads til høje snitblomster som kongekommen, mamelukærme og frøkenhat. Tilbage er der seks bede til sædskiftet, dvs. at der går seks år, inden en afgrøde igen vokser i samme bed.

1. Kålbedet

Her vokser både kål og andre korsblomstrende grøntsager som radise, majroe og rucola. Mellem kålrækkerne kan være blodkløver eller jordkløver. Efter tidlige kål kan nås en ny kultur af fx grønkål, hvis disse er parate som potteplanter. Forkultur til sene kål: spinat og salat.

Violet biblomme, *Labularia maritima*, kan bruges som kantblomst. Den er smuk sammen med kål, og den hører til korsblomst-familien ligesom kål og må derfor ikke anvendes i de andre bede.

Blodkløver er også ideel, fordi den både er til pynt og til nytte. Den springer i blomst, inden kålene sætter hoved. Blodkløver opsamler nitrat fra luften i sine rødder, og klipper man den helt tilbage, frigives denne nitrat til gavn for kålenes sidste vækst. Blodkløver overvintrer og står flot blomstrende mellem de tidlige kål, når den sås året forinden i bønnebedet.

Rucolaen blomstrer efter bladhøst. Blomsterne kan pynte i såvel haven som i salatskålen. Og de blomster, du ikke får spist, går hurtigt i frø, så du har rucola-frø til næste år.

2. Bønnebedet

Bønner og ærter danner selv kvælstof og efterlader en god jord til de sultne kålplanter. Her kan du dyrke en forkultur af spinat og sætte en række lathyrus som yderkant. Lathyrus er god til pynt og buketter og hører til ærteblomstfamilien ligesom bønner og ærter.

Som blomsterkant på de øvrige sider vil jeg så lav pralbønne. Den har smukke blomster, og hvis pralbønnerne plukkes som små, er de også velsmagende. Efter høst af ærter og tidlige bønner sås blodkløver, der skal gavne næste års tidlige kål.

3. Bedet med gulerod, løg og porre

Her skiftes mellem en række gulerødder, to rækker løg / porre, en række gulerødder, to rækker løg / porre osv. Sommergulerødder sættes mellem løg i halvdelen af bedet og vintergulerødder mellem porrer i resten.

Appelsintagetes (*Tagetes tenuifolia* 'Tangerine Gem') udgør en smuk orangegul kant omkring hele bedet. Dette giver mangfoldighed, og løg- / porre- og tagetesduft er med til at forvirre gulerodsfluen. Igen et eksempel på at skønhed og nytte er tænkt ind i sædskiftet. Det kan dog ikke holde gulerodsfluen 100 procent væk, så det er klogt også at drysse flis eller græsafklip omkring gulerødderne.

Efter løghøsten først i august, hvor sommergulerødderne sikkert også er høstet, sås en god grøngødning, fx en blanding af honningurt, havre, boghvede og vikke. Her vil honningurt og boghvede blomstre langt hen på efteråret.

4. Bede-bedet

Der findes flotte bladbeder med røde, gule og orange stængler, der lyser flot op i køkkenhaven. Blandt de mange rødbedesorter kan man også vælge en rødbladet som 'Bulls Blood', der med sine stærkt røde blade fremhæver rødbedebedet.

Som blomsterkant kan vælges sortkommen, sommersar, lakridstagetes eller dusksalvie. Men også de farvede bladbeder vil kunne stå helt fremme langs kanten. Mellemrækker eller et område med salat kan skabe lidt variation.

5. Rodfrugter / skærmplanter

I rodfrugtbedet med pastinak, selleri og persillerod, der alle er skærmplanter, er det naturligt at så skærmplanten kruspersille som en smuk forkant. Langs de andre kanter kan sættes sommerblomster, fx løvemund.

6. Kartoffel- og squashbedet

Spinat kan sættes som mellemrækker mellem de tidlige kartofler, og hestebønner mellem de lidt senere. Salat er en god forkultur til squash. Efter de tidlige kartofler kan du stadig nå at dyrke salat og blegselleri som anden-kultur. Blegselleri skal dog være forkultiveret. Blomsterkanten her kan være sommerasters.

Et dekorativt mix

Næste år flytter kål fra bed 1 til bed 2. Bønner fra bed 2 til bed 3 osv. Sjette år er kålene flyttet til bed 6, og syvende år begyndes forfra.

Tegn selv et mønster af bede og gange, som du synes er dekorativt, og som passer ind i din have. Det er bedst, hvis de enkelte bedes areal er nogenlunde den samme. Det er nok enklere at så og tilplante bedene, hvis de er kvadratiske eller rektangulære.

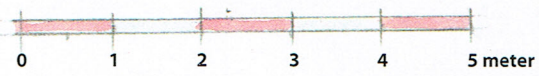
Og skab så et dekorativt mix af hovedkultur, mellemrækker, blomster og grøngødning i de enkelte bede. Og nyd din køkkenhave – også med øjnene.

Grønkål, dusksalvie og rucola.

Rucola som tidlig kultur mellem grønkål.

AKVAREL: LAILA SØLAGER

